

ТЕОРЕТИЧНА СУТНІСТЬ БАНКІВСЬКИХ РИЗИКІВ

THE THEORETICAL ESSENCE OF BANK RISKS

У статті систематизовано поняття «ризик», на його основі проведено морфологічну оцінку визначення «банківський ризик». Доведено, що система управління банківськими ризиками повинна будуватися на певних етапах, але в умовах мінливих економічних змін необхідно пам'ятати про те, що кожна банківська операція є унікальною, і на цій основі неможливо користуватися стандартним алгоритмом під час управління банківськими ризиками.

Ключові слова: ризик, банківський ризик, зовнішні та внутрішні фактори, невизначеність, прибуток, збиток, управління ризиками.

В статье систематизировано понятие «риск», на его основе проведена морфологическая оценка определения «банковский риск». Доказано, что система управления банковскими рисками должна строиться на определенных этапах, но в условиях меня-

ющихся экономических условий необходимо помнить о том, что каждая банковская операция является уникальной, и на этой основе невозможно пользоваться стандартным алгоритмом при управлении банковскими рисками.

Ключевые слова: риск, банковский риск, внешние и внутренние факторы, неопределенность, прибыль, убыток, управление рисками.

The article systematized the concept of "risk", based on its morphological assessment of the definition of "banking risk". It is proved that the bank risk management system should be built on certain stages but, in the context of changing economic conditions, it is necessary to remember that each banking operation is unique, and on this basis, it is impossible to use a standard algorithm for managing bank risks.

Key words: risk, bank risk, external and internal factors, uncertainty, profit, loss, risk management.

УДК 658.15

Сукрушева Г.О.

к.е.н., доцент
доцент кафедри фінансів і кредит
Харківський інститут фінансів
Київського національного торговельно-
економічного університету

Постановка проблеми. В сучасних умовах господарювання розрахунок та управління ризиками банківських установ є особливо актуальною справою, оскільки мінливі економічні умови, що склалися не лише в Україні, а й у світі, потребують постійного моніторингу ситуації у внутрішньому середовищі банку, а особливо у його зовнішньому середовищі. На це впливають різні фактори, такі як економічна та політична нестабільність, інформаційна небезпека та інші, які можуть привести до одержання непередбачуваної додаткової вигоди від банківської діяльності у разі сприятливих умов, а можуть і знизити рівень прибутковості, погіршити ліквідність банку або довести банківську установу до процедури банкрутства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам банківських ризиків та їх попередження присвячено праці таких науковців, як О.І. Лаврушин, А.О. Єпіфанов, Т.А. Васильєва, С.М. Кузьменко, І.М. Парасій-Вергуненко, Л.О. Примостка, В.Г. Севрук та ін. Незважаючи на досить велику кількість дослідників, праці яких присвячено банківським ризикам, сьогодні цей важливий аспект управління потребує удосконалення в умовах постійних змін економічного середовища.

Формулювання цілей статті. У статті проведено теоретичне дослідження понять «ризик», «банківський ризик» задля формування дієвої системи управління банківськими ризиками.

Виклад основного матеріалу дослідження. Поняття «ризик» формувалося на протязі багатьох століть. Слово «ризик» походить від грецького слова "ridsicon" – скеля; в італійській мові "risico" – небезпека; у французькій – "risdoe" – загроза, ризикувати, в латинській – "risicare", що означає «зважитися» [1 с. 462].

У цьому значенні ризик слід ототожнювати з вільним вибором, а не з невідворотним призначенням. У теорії та практиці поняття ризику має багатосторонній і багатозначний характер. Його слід відрізнити від поняття «невизначеність». Цю різницю перше визначив А.Х. Уїллетт (A.H. Willett). Він стверджував, що ризик – об'єктивне явище, що корелює із суб'єктивною невизначеністю настання небажаної події [2]. Однак більш істотне значення мала публікація Ф. Найта (F. Knight) теорії вимірюваної і невимірюваної невизначеності, згідно з якою ризиком називається вимірювана невизначеність, тоді як невизначеністю *sensu stricto* (з лат. у прямому розумінні) слід вважати невимірювану невизначеність [3].

Й. Пфєффер (J. Pfeffer) визначив відношення між ризиком і невизначеністю таким чином: «Ризик являє собою комбінацію декількох видів азарту, він вимірюється ймовірністю; невизначеність вимірюється рівнем віри. Ризик – це стан світу; невизначеність – стан уяви» [4]. У словнику С. І. Ожегова термін ризик – це «можливість небезпеки або дія на вдачу в надії на щасливий результат» [5]. Таким чином, енциклопедичні визначення ризику ґрунтуються на альтернативності і невизначеності його прояву.

У «Сучасному економічному словнику» Б.А. Райзберга, Л.Ш. Лозівського і Є.Б. Стародубцевої ризик – це «небезпека виникнення очікуваного прибутку, доходу або майна, грошових коштів у зв'язку з випадковою зміною умов економічної діяльності, несприятливими обставинами» [6, с. 358]. У «Фінансово-кредитному енциклопедичному словнику» під редакцією А.Г. Грязнової ризик розуміється як «вірогідність настання подій із негативними наслідками». А банківські ризики являють собою «небезпеку неотримання прибутку, що впливає зі специфічних операцій, здій-

снюваних кредитними установами» [7]. В англійсько-російському тлумачному словнику записано, що ризик – це «можливість небезпеки, невдачі» [8, с. 679], при цьому під можливістю розуміється «засіб, умова, обставина, необхідна для здійснення чого-небудь» [8, с. 93].

У перекладі з англійської мови “risk” – це небезпека, ступінь невизначеності, вірогідність, можливість, ситуація, коли результат будь-якого економічного вибору має випадковий характер, але при цьому відомо імовірнісний розподіл значень цього результату [8, с. 603].

На цій основі можливо визначити ризик як окрему категорію, яка відповідає характеристикам, які наведено на рис. 1.

Таким чином, можна визначити, що ризик – це одержання як позитивного, так і негативного результату від своєї діяльності внаслідок настання непередбачених подій.

Управління грошовими активами будь-якого підприємств чи установи – це важка управлінська праця, особливо що стосується формування фіктивного капіталу, коли мінливі економічні умови настільки нестабільні, що банківські установи

без зупинки проводять моніторинг внутрішнього і зовнішнього середовища з метою недопущення негативних подій і пошуку можливостей для одержання максимального прибутку.

Натепер немає чіткого визначення терміна «банківський ризик», ці розбіжності простежуються навіть із нормативно-правового боку.

У сучасній літературі простежуються різні трактування поняття «банківський ризик», в умовах мінливого середовища всі вони потребують аналізу і вдосконалення. Деякі з них систематизовано в табл. 1.

Таким чином, можна зазначити, що банківський ризик – поняття неоднозначне, оскільки зміна внутрішніх або зовнішніх чинників може привести не лише до негативної зміни фінансових результатів банку, але і до додаткового доходу в разі сприятливих змін. Комерційна діяльність, а особливо банківська, завжди пов'язана з ризиками, особливо в мінливих економічних умовах. Тому основним завданням є вироблення системи моніторингу ризиків та алгоритму управління ними.

Розуміння суті ризиків, правильне оцінювання й управління ними дає змогу уникнути або зна-

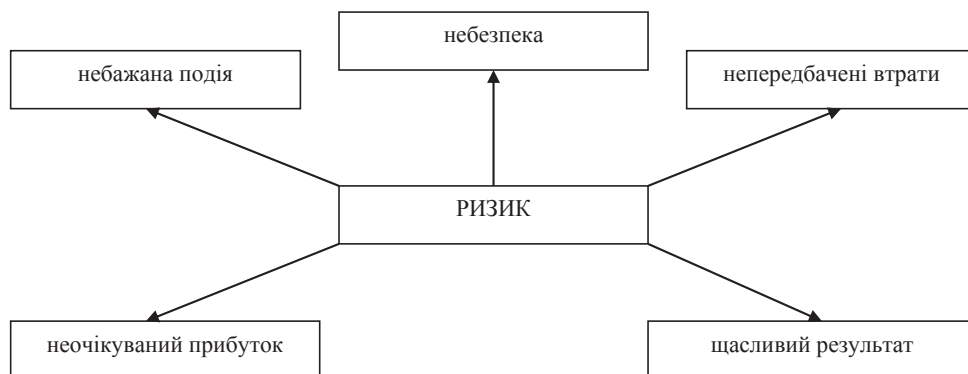

Рис. 1. Ризик як категорія

Таблиця 1

Морфологічна оцінка поняття «банківський ризик»

Автор	Поняття	Ключові слова
Т.А. Васильєва [9, с. 25]	Кількісно оцінена ймовірність невідповідності обсягових, просторових та часових параметрів фінансових потоків банку очікуваням, яка формується у результаті цілеспрямованої дії або бездіяльності зацікавлених суб'єктів економічних відносин, що відбивається на зміні його фінансового стану та динаміки розвитку	зміна фінансового стану
І.М. Парасій-Вергуненко [10, с. 178]	Під банківським ризиком розуміють можливість зазнати втрат у разі виникнення несприятливих для банку обставин	виникнення несприятливих для банку обставин
Л.О. Примостка [11, с. 17]	Ймовірність недоотримання доходів або зменшення ринкової вартості капіталу банку внаслідок несприятливого впливу зовнішніх чи внутрішніх чинників	зменшення ринкової вартості капіталу банку
В.Т. Севрук [12, с. 43]	Невизначеність результату банківської діяльності та можливі несприятливі наслідки у разі невдачі	невизначеність результату
Визначення автора	Банківський ризик – невизначеність результату банківської діяльності під впливом внутрішніх або зовнішніх чинників, які можуть привести до зміни фінансового стану банку.	

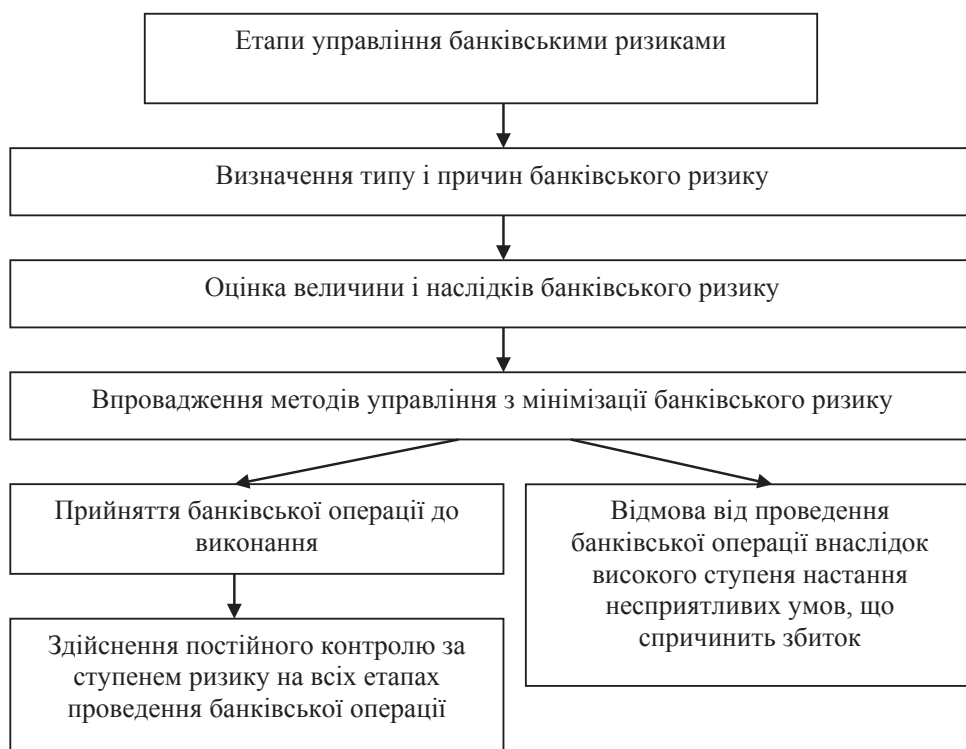

Рис. 2. Етапи управління банківськими ризиками

чно зменшити неминучі втрати, які виникають у банківській діяльності. Основне завдання управління банківськими ризиками полягає у раціональному управлінні ними, у якомога правильнішому та ефективнішому оцінюванні структури та рівня ризику, який виникає у процесі виконання тієї чи іншої банківської операції.

Процес управління ризиками складається з етапів, які наведено на рис. 2.

Таким чином, на всіх етапах управління банківськими ризиками повинен проводитися моніторинг із використанням різних методів обчислення банківських ризиків і прийняття рішення менеджерами банку щодо виконання або відмови від виконання банківської операції, що може привести до суттєвих збитків банку.

Висновки з проведеного дослідження. З проведеного дослідження можна дійти висновку, що комерційна діяльність постійно піддається ризикам, особливо це стосується банківської діяльності, оскільки банк постійно ризикує коштами своїх клієнтів. Тому менеджери банку повинні мати гнучку систему оцінки ризику банківських операцій, але керуватися основними етапами в управлінні банківськими ризиками, що знизить імовірність одержання збитків від їх проведення.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Лаврушин О.И. Банковский менеджмент / О.И. Лаврушин // 2-е изд. перераб. и доп. М.: КНО-РУС, 2009. 560 с.

2. Willett A.H. The Economic Theory of Risk Insurance, University of Pennsylvania Press, Philadelphia 1951, p.6.

3. Knight F.H. Risk, Uncertainty and Profit, University of Boston Press, Boston 1921, p. 233.

4. Pfeffer J. Insurance and Economic Theory, Irvin Inc., Homewood, Illinois, 1956. p. 42.

5. Ожегов С.И. Словарь русского языка / С.И. Ожегов. – М.: Рус. изд., 1981. 326 с.

6. Райзберг А. Современный экономический словарь / А. Райзберг, Л.Ш. Лозовский, Е.Б. Стародубцева. М.: ИНФРА-М, 2006.

7. Финансово-кредитный энциклопедическом словарь / под общ. ред. А.Г. Грязновой. М. : Финансы и статистика, 2005. 1168 с.

8. Англо-русский толковый словарь. Банковское дело. М.: Экономическая школа: ОЛМА-ПРЕСС Образование, 2005.

9. Управління ризиками банків [Текст]: монографія у 2 томах. Т. 1: Управління ризиками базових банківських операцій / [А.О. Єпіфанов, Т.А. Васильєва, С.М. Козьменко та ін.] / За ред. Д-ра екон. наук, проф. А.О. Єпіфанова і д-ра екон. наук, проф. Т.А. Васильєвої. Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2012. 283 с.

10. Парасій-Вергуненко І.М. Аналіз банківської діяльності: [навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц.]. / І.М. Парасій-Вергуненко. К.: КНЕУ, 2003. 347 с.

11. Примостка Л.О. Банківські ризики: теорія та практика управління [Текст]: монографія / Л.О. Примостка, О.В. Лисенюк, О.О. Чуб; Мін-во освіти і науки України, ДВНЗ «КНЕУ ім. Вадима Гетьмана». К.: КНЕУ, 2008. – 456 с.

12. Севрук В.Т. Банковские риски [Текст] / В.Т. Севрук. М.: Дело, 1995. 72 с.

REFERENCES:

1. Lavrushyn O. Y. (2009) Bankovskiy menedzhment [Banking Management] / O. Y. Lavrushyn // 2-e yzd. pererab. y dop. Moscow: KNORUS (in Russian)
2. Willett A.H. The Economic Theory of Risk Insurance, University of Pennsylvania Press, Philadelphia 1951, p.6.
3. Knight F.H. Risk, Uncertainty and Profit, University of Boston Press, Boston 1921, p. 233.
4. Pfeffer J. Insurance and Economic Theory, Irvin Inc., Homewood, Illinois, 1956. p. 42.
5. Ozhegov S.I. (1981) Slovar russkogo yazyka [Dictionary of Russian] / S.I. Ozhegov. Moscow: Rus. izd. (in Russian)
6. Rayzberg. A. (2006) Sovremennyy ekonomicheskyy slovar [Modern Economic Dictionary] / A. Rayzberg. L. Sh. Lozovskiy. E.B. Starodubtseva. Moscow: INFRA-M (in Russian)
7. Finansovo-kreditnyy entsiklopedicheskoy slovar (2005) [Financial and credit encyclopedic dictionary] / pod obshch. red. A.G. Gryaznovoy Moscow: Finansy i statistika (in Russian)
8. Anglo-russkiy tolkovyy slovar. Bankovskoye delo (2005) [English-Russian explanatory dictionary. Banking] Moscow: Ekonomicheskaya shkola: OLMA-PRESS Obrazovaniye (in Russian)
9. A.O. Yepifanov T.A. Vasylieva, S.M. Kozmenko ta in. (2012) Upravlinnia ryzykamy bankiv [Bank risk management] monohrafiia u 2 tomakh. T. 1 / Za red. d–ra ekon. nauk, prof. A.O. Yepifanova i d–ra ekon. nauk, prof. T.A. Vasylievoi. – Sumy: DVNZ “UABS NBU” (in Ukrainian)
10. Parasiy-Verhunencko I.M. (2003) Analiz bankivskoi diialnosti [Banking analysis]. / I.M. Parasiy–Verhunencko. Kiev: KNEU (in Ukrainian)
11. Prymostka L.O. (2008) Bankivski ryzyky: teoriia ta praktyka upravlinnia [Banking Risks: Theory and Practice of Management] monohrafiia / L.O. Prymostka, O.V. Lyseniuk, O.O. Chub; Min–vo osvity i nauky Ukrainy, DVNZ “KNEU im. Vadyrna Hetmana”. Kiev: KNEU (in Ukrainian)
12. Sevruk V.T. (1995) Bankovskiyeh riski [Bank risks] / V.T. Sevruk. Moscow: Delo (in Russian)

Sukrusheva A.O.

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Senior Lecturer at Department of Finance and Credit
Kharkiv Institute of Finance
Kyiv National University of Trade and Economics

THE THEORETICAL ESSENCE OF BANK RISKS

In modern conditions of managing, calculating and managing the risks of banking institutions, it is particularly relevant business, as the changing economic conditions that have developed not only in Ukraine but also in the world require continuous monitoring of the situation in the internal environment of the bank, and especially in its external environments affected by various factors such as economic and political instability, information danger, and other factors that may lead to unforeseen additional benefits from banking activity, in an enviable environment, and may, on the contrary, reduce the level of profitability, impair liquidity of the bank, or prove bank institution before the bankruptcy procedure.

Managing the cash assets of any enterprise or institution is a hard administrative work, especially as it relates to the formation of fictitious capital, when the changing economic conditions are so unstable that bank institutions monitor the internal and external environment of the bank without stopping in order to prevent negative events, and finding opportunities to maximize profits.

At this time, there is no clear definition of the term “banking risk”; these differences are traced even from the legal and regulatory point.

Understanding the nature of the risks, properly evaluating and managing them will help to avoid or significantly reduce the inevitable losses that arise in banking activities. The main task of managing bank risks lies in the sound management of them, in the most correct and efficient assessment of the structure and level of risk that arises in the process of performing a banking transaction.

From the study, it can be concluded that commercial activity is constantly exposed to risks, especially as it concerns banking, since the bank is constantly at risk from its clients, so bank managers should have a flexible system for assessing the risk of banking operations, but guided by the main stages in managing bank risks, which will reduce the likelihood of obtaining damages from their conduct.